

I

(Rezolucje, zalecenia i opinie)

OPINIE

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

458. SESJA PLENARNA W DNIACH 16 I 17 GRUDNIA 2009 R.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „handlu i bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność”

(opinia rozpoznawcza)

(2010/C 255/01)

Sprawozdawca: **Mario CAMPLI**
Współsprawozdawca: **Jonathan PEEL**

Pismem z 21 stycznia 2009 r. Margot WALLSTRÖM, wiceprzewodnicząca Komisji Europejskiej, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, zwróciła się do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o opracowanie opinii rozpoznawczej w sprawie

handlu i bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 19 listopada 2009 r. Sprawozdawcą był Mario CAMPLI, a współsprawozdawcą Jonathan PEEL.

Na 458. sesji plenarnej w dniach 16–17 grudnia 2009 r. (posiedzenie z 16 grudnia 2009 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 191 do 1 – 6 osób wstrzymało się od głosu – przyjęła następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Wnioski

1.1.1 Za jedne z podstawowych praw obywatelskich EKES uznaje prawo do pożywienia oraz prawo społeczeństwa obywatelskiego do interwencji w odniesieniu do wszystkich jego aspektów. Zalicza także światowe bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność do podstawowych praw człowieka.

1.1.2 Na świecie produkuje się wystarczającą ilość żywności, by wyżywić wszystkich jego mieszkańców, jednak ponad miliard osób nie ma obecnie dostępu do wystarczającej ilości pożywienia. Zasadniczą przyczyną braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność jest ubóstwo powstałe wskutek rozkładu lokalnych gospodarek, tradycji żywieniowych i infrastruktur rynkowych, wynikającego ze strategii międzynarodowych przyjętych w latach 80.

1.1.3 EKES jest świadomy, że w ramach uzupełniającej polityki na rzecz rozwoju, mającej na celu zmniejszenie ubóstwa i wzrost dochodów, uregulowany handel może przyczynić się do uwolnienia osób i grup od braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, także w ramach rozwoju rynków regionalnych.

1.1.4 Powszechne stosowanie środków protekcjonistycznych nie przyczynia się do zwiększenia światowego bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, ponieważ nie zapewnia niezbędnej elastyczności i utrudnia, w szczególności w Afryce, wszelkie formy praktycznej integracji na szczeblu regionalnym.

1.1.5 EKES uważa, że procesy decyzyjne i wykonawcze uregulowanego handlu muszą obejmować prawo do pożywienia oraz że państwa muszą powstrzymać się od składania zobowiązań międzynarodowych sprzecznych z tymi zasadami.

1.1.6 EKES jest świadomy, że kierunki polityki zmierzające do *samowystarczalności żywnościowej* wymagają wysokich nakładów finansowych oraz są sprzeczne z podejściem opartym na dążeniu do globalnego zarządzania. Jednocześnie uznaje podejście oparte na *niezależności żywnościowej* za uzasadnione prawo narodu do niezależnego określania polityki w celu osiągnięcia *bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność* oraz *stabilnego wyżywienia* swojej populacji, przy poszanowaniu *niezależności żywnościowej* innych.

1.1.7 EKES uznaje, że niezbędna jest reforma instrumentów, organów i kierunków polityki globalnego zarządzania w zakresie bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność oraz handlu, zgodnie z zasadą i praktyką spójności polityki na rzecz rozwoju.

1.1.8 EKES uważa, że wszystkie możliwe i użyteczne strategie, których celem jest walka z ubóstwem i zwiększenie bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, mogą osiągnąć korzystne i stabilne wyniki, jeżeli jednocześnie rozwijane będą procesy demokratyczne oraz umacniana będzie praworządność w krajach zagrożonych brakiem bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

1.2 Zalecenia

1.2.1 Nawiązując do globalnego podejścia politycznego, EKES formułuje następujące ogólne zalecenia:

1.2.1.1 dla Unii Europejskiej, aby wdrożyła *Konsensus europejski w sprawie rozwoju (European Consensus on the Development)* w celu realizacji jednoznacznej strategii politycznej rozpoznawanej przez światowych partnerów oraz odgrywania roli znaczącego partnera w gruntownej reformie systemu FAO-WFP-IFAD;

1.2.1.2 dla Unii Europejskiej, aby włączyła zasady prawa do pożywienia w strukturę swojej polityki handlowej i rozpoczęła odpowiednie konsultacje z innymi członkami WTO, tak by zasady te zostały uwzględnione podczas negocjacji wielostronnych;

1.2.1.3 dla Unii Europejskiej, aby w kontekście polityki na rzecz społecznej odpowiedzialności biznesu zastanowiła się nad sposobami monitorowania działalności gospodarczej i handlowej przedsiębiorstw europejskich lub przedsiębiorstw mających siedzibę w UE pod kątem ich wpływu na światowe bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność. W związku z tym EKES zobowiązuje się przedstawić odpowiednią opinię z inicjatywy własnej w sprawie *europejskiego agrobiznesu, strategii, wyzwań i sprawdzonych rozwiązań*;

1.2.1.4 dla Unii Europejskiej, aby włączyła do przyszłych umów o partnerstwie gospodarczym i innych umów o wolnym handlu instytucjonalną rolę społeczeństwa obywatelskiego, zgodnie z umową o partnerstwie CARIFORUM-WE;

1.2.1.5 dla międzynarodowych instytucji finansowych, aby opracowały odpowiednie przepisy regulujące rynki finansowe, które zapobiegałyby spekulacji surowcami rolnymi;

1.2.1.6 dla międzynarodowych organizacji zajmujących się zdrowiem ludzkim i ochroną środowiska, aby przeciwdziałały stosowaniu diet polegających na nadmiernym spożyciu białek zwierzęcych;

1.2.1.7 do wspólnoty międzynarodowej, aby stworzyła system międzynarodowych zapasów żywności, który byłby ściśle skoordynowany z systemem wczesnego ostrzegania przygotowanym przez FAO;

1.2.1.8 dla wspólnoty międzynarodowej, aby dokonała przeglądu klasyfikacji ONZ w celu wyraźnego odróżnienia krajów rozwijających się o średnim dochodzie od krajów uboższych i najsłabiej rozwiniętych;

1.2.1.9 dla wszystkich członków WTO, a w szczególności dla Unii Europejskiej, aby włączyły do mandatów negocjacyjnych oceny oddziaływania i analizy słabych punktów dla poszczególnych krajów i określonych grup;

1.2.1.10 dla członków WTO, aby uznali za uzasadnione tymczasowe środki ograniczające eksport, które – prowadząc do rzeczywistego obniżenia cen żywności w krajach rozwijających się – pomagają stawić czoła wybuchom kryzysu żywnościowego w określonych grupach społecznych;

1.2.1.11 dla rządów krajów rozwijających się, aby trwale włączyły organizacje rolników w planowanie rozwoju rolnictwa oraz wzmocniły wszelkie formy organizacji produkcji stworzone przez rolników i te wspierane przez pracowników i konsumentów.

1.2.2 Nawiązując w szczególności do bieżących negocjacji dotyczących umów o partnerstwie gospodarczym, EKES zaleca Unii Europejskiej, aby:

1.2.2.1 działała, w szczególności w Afryce, na rzecz większej integracji regionalnej, która jest czynnikiem decydującym dla wspierania zarówno rozwoju, jak i bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność oraz zasadniczym elementem w przeglądzie umowy z Kotonu, przewidzianym na 2010 r.;

1.2.2.2 zapewniła synergię między różnymi inicjatywami dotyczącymi integracji regionalnej, które się ze sobą pokrywają, a także między różnymi przejściowymi umowami o partnerstwie gospodarczym i globalnymi porozumieniami;

1.2.2.3 podjęła działania umożliwiające szybkie dostosowanie negocjacji do zdolności i potencjału krajów AKP, zapewniając natychmiastowe wyniki w obszarach takich jak uproszczenie reguł pochodzenia;

1.2.2.4 przekonała jak największą liczbę krajów AKP (grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku) do uznania rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich za priorytetowe dziedziny;

1.2.2.5 zwiększyła kwotę wynoszącą ponad 2 mld euro, przeznaczoną przez UE na pomoc na rzecz wymiany handlowej i na pomoc związaną z handlem, biorąc także pod uwagę skutki kryzysu gospodarczego;

1.2.2.6 wspierała rozwój i wzrost afrykańskiego przemysłu przetwórczego o dużej wartości dodanej, przede wszystkim żywności, między innymi poprzez ulepszenie systemów infrastruktury;

1.2.2.7 popierała w znaczący sposób badanie i rozwój technologiczny na szczeblu lokalnym, w szczególności w sektorach związanych z rolnictwem.

1.2.3 Nawiązując w szczególności do bieżących negocjacji WTO (dauhańska agenda rozwoju), EKES zaleca:

1.2.3.1 członkom WTO, aby strategiczny przegląd polityki handlowej służył ponownemu podjęciu debaty na temat sposobu, w jaki należy prowadzić przyszłe negocjacje handlowe w obszarze rolnictwa, w których specjalny status zostałby przyznany bezpieczeństwu zaopatrzenia w żywność, oraz sposobu, w jaki w przyszłości powinna być przyznawana pomoc techniczna państwom rozwijającym się;

1.2.3.2 członkom WTO, aby zakończyli dauhańską rundę rozwojową do końca 2010 r., zgodnie z wnioskiem grupy G20, w celu zademonstrowania zaangażowania zarówno w kwestii rozwoju, jak i milenijnych celów rozwoju (MCR);

1.2.3.3 Unii Europejskiej, aby umocniła ustępstwa przyznane dotąd krajom rozwijającym się, zamiast szukać dodatkowych ustępstw dla siebie;

1.2.3.4 Unii Europejskiej, aby rozszerzyła inicjatywę EBA („Wszystko oprócz broni”) na wszystkie kraje określone przez FAO jako kraje pogrążone w „kryzysie żywnościowym” lub „o wysokim ryzyku”, nawet jeżeli nie są to kraje najsłabiej rozwinięte bądź kraje AKP;

1.2.3.5 Unii Europejskiej, aby posłużyła się instrumentami handlowymi w celu wsparcia większego bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, takimi jak na przykład wcześniejsze stosowanie zaproponowanej przez WTO umowy o ułatwieniach w handlu, pomoc w kwestiach sanitarnych i fitosanitarnych lub wsparcie dla drobnych niezależnych rolników, którzy nie uczestniczą w kontrolowanym łańcuchu dostaw.

2. Bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność w dobie dwóch kryzysów

2.1 Definicje

2.1.1 EKES uznaje sformułowaną podczas światowego szczytu żywnościowego w 1996 r. i powszechnie przyjętą definicję bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność jako sytuację, w której „wszyscy ludzie mają ciągłe fizyczne, ekonomiczne i społeczne możliwości zaspokojenia swoich dietetycznych potrzeb i preferencji poprzez zaopatrzenie się w odpowiednią ilość zdrowej i pełnowartościowej żywności potrzebnej do aktywnego i zdrowego życia”.

2.1.2 W odniesieniu do powyższej definicji EKES podkreśla, że bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność wydaje się złożonym problemem, wymagającym jednoczesnego uwzględnienia jego czterech aspektów:

- ilości dostępnych zasobów żywności;
- fizycznych, ekonomicznych i społecznych możliwości zaspokojenia potrzeb;
- właściwego wykorzystania;

- stabilności dostępnych zasobów w czasie, dostępu do nich i ich wykorzystania.

2.2 Obecna sytuacja a dwa kryzysy (żywnościowy i finansowy)

2.2.1 Badanie dotyczące braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność pokazuje następujące istotne cechy ⁽¹⁾: a) wykazuje on tendencje wzrostowe, a obecnie, po dwóch kryzysach, dotyczy ponad miliarda osób; b) jest coraz bardziej skoncentrowany (89 % w Azji, na wyspach Pacyfiku i w Afryce subsaharyjskiej); c) dotyczy zwłaszcza obszarów wiejskich (70 % osób w sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność zamieszkuje obszary wiejskie), ale dotyka w coraz większym stopniu obszary miejskie i podmiejskie.

2.2.2 Kryzys cen żywności w połączeniu z kryzysem finansowym stanowi główną przyczynę ostatniego zwiększenia się liczby osób w sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność. Ponadto zarejestrowano wzrost liczby klęsk mających wpływ na bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność. Wśród klęsk spowodowanych przez człowieka coraz większą część stanowią kryzysy o charakterze społeczno-gospodarczym, a coraz mniejszą wojny i konflikty.

2.2.3 Przez całe ostatnie trzydziestolecie ceny surowców rolnych wahały się zgodnie ze średniookresową tendencją, która w wartościach realnych jest jednak malejąca. Gwałtowny wzrost cen w latach 2007-2008 był szczególnie zauważalny zarówno ze względu na swoją skalę, jak i szybkość (w ciągu nieco ponad 12 miesięcy wskaźnik cen żywności FAO wzrósł o ok. 60 %). Należy jednak pamiętać, że nawet w szczytowym punkcie tego kryzysu (marzec 2008 r.) ceny utrzymywały się poniżej najwyższego poziomu w historii zarejestrowanego we wczesnych latach 70.

2.2.4 Co się tyczy ostatnich wahań cen, EKES podkreśla, że wskutek pęknięcia bańki spekulacyjnej ceny produktów rolnych stale się obniżają, utrzymując się jednak na wyższym poziomie niż przed kryzysem w latach 2007-2008.

2.2.5 EKES zauważa, że takie wahania cen oraz ich ciągła i nasilająca się zmienność wynikają jednocześnie z przyczyn strukturalnych, koniunkturalnych oraz spekulacyjnych.

2.2.6 EKES zauważa w szczególności silny związek między niedawnym kształtowaniem się cen produktów rolnych a ceną ropy, która wpływa zarówno na koszty produkcji rolnej, jak i na opłacalność produkcji biopaliw, szczególnie w przypadku, gdy przeznacza się na nią pomoc publiczną.

2.2.7 Inne powiązane przyczyny kryzysu żywnościowego to: stopniowy spadek inwestycji rolnych, ciągła niska wydajność produkcji rolnej w krajach ubogich, przyspieszona urbanizacja, wzrost dochodów w niektórych krajach o gospodarkach wschodzących (Chiny i Indie) i wynikające z tego przechodzenie na dietę charakteryzującą się większym spożyciem mięsa, a także rozpad systemów zapasów żywności.

⁽¹⁾ Zob. FAO, „Brak bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność na świecie”, sprawozdanie za 2008 r. i 2009 r.

2.2.8 EKES podkreśla, że w tak zmienionej sytuacji stwierdza się zwiększoną tendencję kapitału spekulacyjnego i funduszy inwestycyjnych, także tych europejskich, do włączania do swojego portfela papierów wartościowych związanych z surowcami rolniczymi, co przyczynia się do większej zmienności cen oraz zakłóca rynek instrumentów typu futures.

2.2.9 W związku z tym EKES podkreśla, że jeżeli nie zostaną przeprowadzone szybkie i skuteczne reformy rynków finansowych, w nadchodzących miesiącach i w dalszej przyszłości ponownie nasilą się procesy spekulacyjne dotyczące cen surowców rolnych, co może mieć znaczący wpływ na zmniejszenie bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

2.2.10 Kryzys finansowy, który wystąpił równoległe z kryzysem cen surowców rolnych, uruchomił w krajach rozwijających się powiązane procesy, takie jak na przykład: zmniejszenie przepływu zagranicznego kapitału inwestycyjnego, zmniejszenie przekazów pieniężnych, brak możliwości przyjęcia programów wydatków publicznych przez rządy, tendencja do powrotu do „pomocy związanej”, spadek inwestycji wewnętrznych, wzrost ubóstwa, zmniejszenie zasiewów ze względu na przewidziane mniejsze zbiory oraz ponowny wzrost cen żywności.

2.2.11 Najbardziej poszkodowane są te kategorie społeczne, których dotyczy najwięcej czynników zagrożenia: mieszkańcy obszarów wiejskich nieposiadający gruntów, gospodarstwa domowe prowadzone przez kobiety, a także osoby ubogie w miastach. Co się tyczy zaś poszczególnych krajów, najbardziej poszkodowane są te, które cechują się zależnością strategiczną od importu, co uwidoczniła potrzebę rozwoju rolnictwa na szczeblu lokalnym.

2.2.12 Z uwagi na powyższe scenariusze EKES podkreśla konieczność zwiększenia międzynarodowych nakładów finansowych na rozwój. W związku z tym Komitet popiera ideę opodatkowania transakcji finansowych ⁽²⁾, z których dochody mogłyby być przeznaczane na działania na rzecz bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

2.2.13 Zasadnicze znaczenie ma również wykorzystywanie środków Europejskiego Funduszu Rozwoju w inny sposób przez państwa AKP w celu zwiększenia bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność. Obecnie rzeczywiście, mimo że 70 % populacji w sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność zamieszkuje obszary wiejskie, rządy państw AKP przeznaczyły na rozwój obszarów wiejskich jedynie 7,5 % dziewiątego EFR (2000-2007), a zaledwie 1,5 % na działalność bezpośrednio związaną z rolnictwem.

2.3 Pojawiające się problemy

2.3.1 Długoterminowe badanie braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność wymaga jednoczesnego uwzględnienia innych pojawiających się zjawisk, które są obecnie powiązane ze sobą strukturalnie.

— **Woda:** Związek bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność z kwestią wody został potwierdzony w rezolucji ONZ z dnia 20 kwietnia 2001 r. Pojęcie „prawa dostępu do wody” musi zostać uznane w polityce i prawie, gdyż dostęp do wody pitnej jest podstawowym warunkiem zdrowia publicznego i stanowi element wyżywienia odpowiedniej jakości.

⁽²⁾ Por. opinia EKES-u w sprawie sprawozdania grupy de Larosièrè'a, Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 57.

— **Grunty po zaniżonej cenie:** Niedawno oprócz problemu niewystarczającej powierzchni użytków rolnych wystąpiło nowe zjawisko o znaczeniu politycznym i gospodarczym – nabywanie dużych gruntów przez państwa, prywatne przedsiębiorstwa i fundusze inwestycyjne, które przejmują kontrolę nad produkcją i zagrażają wręcz niepodległości państw ⁽³⁾. Pilnie potrzebne jest zatem stworzenie dwustronnych i wielostronnych ram prawnych, które określałyby sprawiedliwy podział korzyści w odniesieniu do pracy, norm ochrony środowiska, rozwoju technologicznego, a także bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność danego kraju.

— **Klimat:** Podmiotami, które najbardziej odczuwają skutki zmiany klimatu, są drobni właściciele gruntów rolnych o mniejszych zdolnościach przystosowawczych oraz podmioty prowadzące działalność w sektorze rybołówstwa w krajach rozwijających się.

— **Biopaliwa:** EKES podkreślił już w poprzednich opiniach wpływ produkcji biopaliw na wzrost cen żywności i ich zmienność.

— **Kwestia demograficzna:** w ostatnich latach wraz ze wzrostem liczby ludności na świecie nie nastąpił równoważny wzrost wydajności produkcji rolnej z powodu niskich inwestycji w tym sektorze. W związku z tym decydujące znaczenie mają poszczególne kierunki polityki demograficznej, w szczególności w krajach najbardziej zagrożonych.

3. Prawo do pożywienia

3.1 EKES podkreśla, że konieczne jest, by instrumentom zarządzania tendencjami rynkowymi i ich określonymi instytucjami towarzyszyło tworzenie nowych instytucji prawa międzynarodowego. Połączenie pełnego respektowania prawa narodów ze stopniowym zwiększaniem skuteczności instrumentów gospodarki rynkowej może stworzyć nowy kontekst strategiczny umożliwiający zarządzanie całą złożoną strukturą bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

3.2 Taka strategia umożliwi osiągnięcie owocnych i stabilnych wyników, jeżeli jednocześnie rozwijane będą procesy demokratyczne oraz umacniana będzie praworządność w krajach zagrożonych brakiem bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

3.3 EKES utożsamia się z definicją prawa do pożywienia jako „prawa do regularnego, stałego i swobodnego dostępu, zarówno w sposób bezpośredni, jak i w drodze zakupu, do żywności odpowiedniej i wystarczającej pod względem ilościowym i jakościowym, odpowiadającej tradycjom kulturalnym narodu, którego członkiem jest dany konsument, oraz zapewniającej życie psychiczne i fizyczne, indywidualne i zbiorowe, wolne od lęku, zadowolające i godne” ⁽⁴⁾. Definicja ta jest ściśle związana z pojęciem bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, określonym w pierwszym punkcie Planu działania na Światowy Szczyt Żywnościowy i przeanalizowanym w poprzednim punkcie niniejszej opinii.

⁽³⁾ Zob. FAO, IIED i IFAD, „Land grab or development opportunity?”, 2009 r.

⁽⁴⁾ ONZ, rezolucja 2001/25 Komisji Praw Człowieka „Prawo do pożywienia” („Right to Food”) oraz raport z dnia 7 lutego 2001 r. Jeana ZIEGLERA, specjalnego sprawozdawcy w sprawie prawa do pożywienia, pkt 14.

3.4 W listopadzie 2004 r. państwa członkowskie FAO przyjęły dobrowolne wytyczne⁽⁵⁾ służące interpretacji takiego prawa społecznego, ekonomicznego i kulturalnego oraz zalecaniu konkretnych działań, które należałoby podjąć w celu praktycznej realizacji prawa do pożywienia.

3.5 Obecnie wiele krajów na świecie posiada konstytucję zawierającą wyraźne odniesienie do prawa do pożywienia, jednak tylko nieliczne uchwały wewnętrzne przepisy służące rzeczywistej ochronie tego prawa, między innymi Republika Południowej Afryki i Brazylia przyjęły także zwykłe przepisy, w których uznają, że prawo do pożywienia i wody może stanowić podstawę do podjęcia działań prawnych (wniesienie sprawy do sądu itp.).

3.6 Idąc dalej w tym kierunku, podczas swej misji w WTO specjalny sprawozdawca ONZ ds. prawa do pożywienia wskazał cztery kierunki działania⁽⁶⁾: rolę handlu należy określać z uwzględnieniem praw człowieka i celów rozwoju; należy położyć nacisk na istotne znaczenie wielostronnych ram handlu; należy dokonać zmiany perspektywy, nie mierząc więcej wpływu liberalizacji na dane liczbowe (np. PKB na mieszkańca), ale na potrzeby osób żyjących w sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność; należy stale włączać do negocjacji kwestie wpływu na zdrowie, pożywienia i środowiska naturalnego. W związku z tym państwa powinny wstrzymać się od podejmowania zobowiązań międzynarodowych sprzecznych z tymi podstawowymi celami.

3.7 W tym zakresie niektóre państwa zaczęły wprowadzać ukierunkowane strategie i przyznawać bezpieczeństwu zaopatrzenia w żywność status dobra publicznego. Wiele państw rozwijających się wniosło o wprowadzenie konkretnych środków zmierzających do ochrony ich bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, włączając do umów dotyczących rolnictwa kategorię rozwoju / bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność. Inne kraje przedstawiły w trakcie negocjacji propozycję opracowania „klauzuli bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność”, w której zostałyby uznane szczególnie potrzeby związane z bezpieczeństwem zaopatrzenia w żywność. Na mocy takiej klauzuli możliwe byłoby włączenie do harmonogramu negocjacji ewentualnych zwolnień, które pozwolą określonym krajom na większą autonomię w zakresie ochrony ich podstawowej produkcji żywności, jako że bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność byłoby traktowane jako istotna podstawa bezpieczeństwa narodowego.

3.8 EKES zwraca się do UE o podjęcie zdecydowanej inicjatywy politycznej mającej na celu wyraźne przyjęcie zasad prawa do pożywienia oraz włączenie do przyszłych mandatów negocjacyjnych „zobowiązania” dotyczącego prawa do pożywienia, zgodnie z tym, co ustalono w siedzibie ONZ.

4. Handel a bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność

4.1 Wzajemne powiązania i skutki

4.1.1 EKES uznaje znaczenie rynków międzynarodowych, otwartych zgodnie z przyjętymi zasadami, dla zwiększenia efektywności światowej produkcji rolnej.

(5) Rada FAO, „Dobrowolne wytyczne dla wsparcia stopniowej realizacji prawa do odpowiedniego pożywienia w kontekście krajowego bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność”, listopad 2004 r.

(6) Raport specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. prawa do pożywienia Olivera DE SCHUTTERA „Mission to the World Trade Organization” z dnia 9 marca 2009 r.

4.1.2 EKES wyraża jednak obawę w odniesieniu do zwiększonego zagrożenia w przypadku krajów, które w wyniku specjalizacji stają się coraz bardziej zależne od rynków międzynarodowych. Bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność może być zagrożone przez zbyt duże uzależnienie od przebiegu zmian cen własnej żywności przeznaczonej na eksport i żywności importowanej, które to ceny są w ostatnich latach szczególnie niestabilne.

4.1.3 Ponadto stwierdza się, że otwarcie rynków powoduje skutki, które nie są obojętne z punktu widzenia dystrybucji, oraz pociąga za sobą koszty przystosowania się, których pewne grupy populacji często nie są w stanie pokryć.

4.1.4 EKES podkreśla, że otwarcie rynków może przynieść znaczne szanse rozwoju obszarów wiejskich poprzez zwiększenie importu, jeżeli podejmie się działania w celu zapobiegania kumulacji niezrównoważonych sił rynkowych w łańcuchu produkcyjnym oraz brakom w zakresie infrastruktury, technologii i instytucji, które to zjawiska mogą zmienić wpływ otwartych rynków na dostęp do żywności z pozytywnego na negatywny.

4.1.5 Największą część osób w sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność stanowią drobni posiadacze gruntów lub pracownicy rolni. To właśnie oni, z braku kredytu, infrastruktury i wiedzy na temat technologii i rynku, nie są w stanie zmienić własnych zachowań produkcyjnych niezbędnych do wykorzystania szans na rozwój, które niesie ze sobą otwarcie rynków.

4.1.6 EKES zwraca uwagę na zjawisko rosnącej koncentracji światowego handlu produktami żywnościowymi w rękach niewielu podmiotów, szczególnie w sektorze zbóż. EKES z zaniepokojeniem obserwuje, że zjawisko to rozwija się w całym przemyśle rolno-przemysłowo-spożywczym, poczynając od strategicznego sektora nasion.

4.1.7 EKES stwierdza, że tego rodzaju oligopolistyczne tendencje mogą się zaostrzyć wskutek stopniowego otwierania rynków, jeśli proces ten nie będzie odpowiednio zarządzany i regulowany. Tak więc konieczne jest zapewnienie konkurencyjności rynków w ramach istniejących reguł konkurencji.

4.1.8 Powiązania między handlem a bezpieczeństwem zaopatrzenia w żywność są więc wielorakie, a skutki są wyraźnie przeciwstawne. Zasadniczo badania ekonometryczne pokazują, że wzrost gospodarczy spowodowany przez proces liberalizacji handlu nie będzie sam w sobie wystarczający do znacznego zmniejszenia liczby osób żyjących w ubóstwie i sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, jeżeli nie będą mu towarzyszyć dodatkowe strategie polityczne i działania.

4.1.9 Na globalną strategię na rzecz bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność składają się więc następujące działania i dziedziny polityki: zmniejszenie ubóstwa i wzrost dochodów, polityka socjalna i polityka zabezpieczenia społecznego, polityka rolna i rozwój obszarów wiejskich, badania i rozwój, handel i zintegrowany rozwój regionalny, pomoc żywnościowa, polityka demograficzna, walka z korupcją.

4.2 Negocjacje handlowe: obecne problemy i wyzwania

4.2.1 Należy podjąć bezzwłoczne działania w zakresie negocjacji WTO (dauhańska runda rozwoju), podczas których absolutnie należy wznowić dauhańską agendę rozwoju (DDA) w celu zdemontowania wysiłków zmierzających do zakończenia tych negocjacji do końca 2010 r., zgodnie z wnioskiem grupy G20.

4.2.2 Komisja potwierdza, że polityka handlowa ma ważną rolę do odegrania w przeciwdziałaniu kryzysowi żywnościowemu, ale nie stanowi jego głównego czynnika. Zmiany klimatu, niestabilność polityczna i brak bezpieczeństwa, brak zarządzania i praworządności, korupcja, wzrost demograficzny oraz kryzys gospodarczy i energetyczny stanowią zasadnicze czynniki w powyższym kontekście, nie wspominając o rosnącej groźbie braku zaopatrzenia w wodę na licznych obszarach planety i wzroście cen paliwa. Polityka handlowa może jednak, jeżeli jest dobrze wykorzystywana, przyczynić się do zmniejszenia problemu, ale jednocześnie może, jeżeli jest wykorzystywana niewłaściwie, spowodować pogorszenie sytuacji. Istotne jest ponadto to, aby dokonać wyraźnego podziału między potrzebą bezzwłocznej pomocy żywnościowej i bezpieczeństwem zaopatrzenia w żywność w perspektywie długoterminowej.

4.2.3 EKES zauważa, że w obliczu następujących po sobie kryzysów żywnościowego i finansowego niektóre kraje przyjęły środki protekcyjnistyczne (w roku 2008 poinformowano WTO o ponad 60 takich środkach), które w perspektywie długoterminowej nie przyczyniają się do osiągnięcia bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, nie zapewniają niezbędnej elastyczności i blokują, w szczególności w Afryce, wszelkie formy praktycznej integracji na szczeblu regionalnym oraz są sprzeczne z globalnym podejściem do bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

4.2.4 Zgodnie ze sprawozdaniem opracowanym przez EKES (7) na dziesiąte seminarium regionalne AKP-UE, które odbyło się w Gaborone w czerwcu 2009 r., handel międzynarodowy produktami rolnymi i żywnością pokrywa jedynie 10-11 % (w tonach) zapasów żywnościowych dostępnych obecnie na szczeblu globalnym.

4.2.5 Mimo to należy dokonać przeglądu polityki handlowej UE, zarówno w perspektywie krótko-, jak i długoterminowej. W odniesieniu do perspektywy krótkoterminowej należy wspomnieć przede wszystkim o wielostronnych negocjacjach DDA WTO, do tej pory zablokowanych, następnie o serii dwustronnych negocjacji handlowych UE przewidzianych w komunikacie Komisji „Globalna Europa” z października 2006 r. i w końcu o trwających negocjacjach w sprawie umów o partnerstwie gospodarczym z państwami AKP. Jeśli chodzi o ostatnie wymienione negocjacje, jedyną umową o partnerstwie gospodarczym zawartą do tej pory jest umowa z Cariforum, która zawiera ważne odniesienia do przyszłego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego. Niemniej jednak także tymczasowe umowy o partnerstwie gospodarczym zawarte z innymi państwami AKP mogą odegrać istotną rolę.

4.2.6 W perspektywie długoterminowej zasadnicze znaczenie ma przegląd strategiczny. Specjalny status należy nadać kwestii bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność. Konieczne będzie ponowne podjęcie debaty na temat rodzaju równowagi (w szczególności między krajami rozwiniętymi i rozwijającymi się, z uwzględnieniem zmian klimatu, przewidywanego niedoboru

zasobów wodnych i innych analogicznych problemów), który należy przyjąć w związku z przyszłymi negocjacjami rolnymi WTO. Należy także określić rodzaj pomocy technicznej, którą trzeba od tej pory zapewnić krajom rozwijającym się, i przeanalizować, czy konieczne jest kontynuowanie tzw. „jednolitego przedsięwzięcia”, często niekorzystnego dla tych krajów. Pomoc techniczną należy ukierunkować na rozwój zdolności krajów lub regionów do kształtowania i negocjowania polityki handlowej, zamiast po prostu sprawiać, by były w stanie poradzić sobie z jej stosowaniem.

4.2.7 W perspektywie krótkoterminowej ważne jest określenie, jakie w ramach otwartego i uregulowanego handlu będą najsukuczniejsze instrumenty mogące przeciwdziałać sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność w krajach najuboższych oraz umożliwiające osiągnięcie milenijnego celu rozwoju nr 1 (MCR 1) poprzez zmniejszenie odsetka populacji cierpiącej z powodu niedożywienia i zwiększenie światowej produkcji żywności w odpowiedzi na przewidywany wzrost zapotrzebowania.

4.2.8 FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa) wskazała 17 krajów w sytuacji braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, które określiła jako kraje zagrożone w „kryzysie żywnościowym”, kolejnych 17 zaś jako kraje „o wysokim ryzyku”. Z tych 34 krajów (8) 23 to członkowie WTO, 25 to kraje najsłabiej rozwinięte, zaś 25 to państwa AKP. Niektóre z tych krajów są od dawna członkami WTO, ale ich rola w negocjacjach DDA jest ograniczona. Inne, na przykład Kenia i Zimbabwe, musiały stawić czoła znacznym trudnościom. Kenia jest w negocjacjach krajem najbardziej aktywnym. Jedynie Nikaragua uczestniczy obecnie w dwustronnych negocjacjach w ramach programu „Globalna Europa”, podczas gdy większość krajów jest zaangażowana w negocjacje w sprawie umów o partnerstwie gospodarczym.

4.2.9 EKES uważa, że po włączeniu niektórych krajów rozwijających się do grupy G20 należy dokonać przeglądu klasyfikacji ONZ w celu wyraźnego rozróżnienia krajów rozwijających się o średnim dochodzie, tych uboższych i tych najsłabiej rozwiniętych.

4.2.10 W odniesieniu do negocjacji w sprawie rolnictwa w ramach dauhańskiej agendy rozwoju:

- W przypadku wszystkich negocjujących stron powrót do filarów pomocy krajowej i pomocy eksportowej byłby niekorzystny z punktu widzenia realizacji celów związanych ze zwiększeniem bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.
- Nie jest także konieczna radykalna zmiana stanowiska UE w odniesieniu do trzeciego filaru, dostępu do rynków, w którego zakres wchodzi poziomy przewidzianych obniżek cel i inne kwestie, które doprowadziły do obecnego impasu w realizacji agendy dauhańskiej, mimo że w ostatnich miesiącach 2008 r. dokonano znacznych postępów w wielu obszarach, na przykład w zakresie nowych rozwiązań dla „krajów rozwijających się będących importerami żywności netto”, co EKES ocenia szczególnie pozytywnie.

(7) DI CESE 34/2009, „Ensuring sustainable food security in ACP countries”.

(8) Kamerun, Republika Środkowoafrykańska, Komory, Demokratyczna Republika Konga, Wybrzeże Kości Słoniowej, Dżibuti, Erytrea, Etiopia, Gambia, Gwinea, Gwinea Bissau, Haiti, Kenia, Lesotho, Liberia, Madagaskar, Mongolia, Mozambik, Nikaragua, Niger, Palestyna, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Wyspy Salomona, Somalia, Suazi, Tanzania, Tadżykistan, Timor Wschodni, Jemen, Zambia i Zimbabwe.

- Według EKES-u UE powinna ukierunkować swoje działania na konsolidację ustępstw poczynionych już w najważniejszych obszarach, takich jak specjalny mechanizm ochronny (pozwala krajom rozwijającym się podnieść tymczasowo cła, jeżeli gwałtownie wzrasta przywóz i załamują się ceny), specjalne produkty (w przypadku których dozwolone są bardziej umiarkowane obniżki ceł, w szczególności ze względu na bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność) lub kontyngenty taryfowe, zamiast dążyć do osiągnięcia bardziej korzystnego porozumienia kosztem państw rozwijających się. Środki te nie powinny jednak stanowić zagrożenia dla rozwoju handlu Południe – Południe.
- Ponadto EKES zachęca UE do rozszerzenia inicjatywy „Wszystko oprócz broni” (która sama w sobie stanowi już dobry wynik) oraz przewidzianych dla 49 „najsłabiej rozwiniętych krajów” ustępstw dotyczących zwolnienia z ceł i kontyngentów w ramach DDA także na pozostałe 9 krajów⁽⁹⁾, które znajdują się w wykazie FAO (z wyjątkiem przypadków, gdy okaże się to politycznie nie do przyjęcia), zgodnie z tymczasowymi umowami o partnerstwie gospodarczym i z możliwością włączenia innych krajów, jeżeli FAO wpisze je do swojego wykazu. Działając właśnie w tym kierunku, UE może najbardziej użytecznie przyczynić się do światowego bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność za pomocą instrumentów handlowych.

4.2.11 Zdaniem EKES-u Komisja może jednak w największym stopniu przyczynić się do światowego bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność poprzez bieżące negocjacje w sprawie umów o partnerstwie gospodarczym, a przede wszystkim poprzez dokonanie przeglądu umowy z Kotonu przewidzianej na 2010 r.

4.2.12 Unia Europejska słusznie uważa handel za jeden z sześciu sektorów priorytetowych w swojej polityce rozwoju. Dzięki takim negocjacjom UE i państwa AKP zamierzają zawrzeć siedem nowych umów handlowych na szczeblu regionalnym zgodnych z WTO w celu stopniowego wyeliminowania barier w wymianie handlowej i sprzyjania współpracy we wszystkich sektorach związanych z handlem. To ostatnie działanie postrzega się przede wszystkim jako instrument rozwoju. Warto przypomnieć, że wśród celów początkowych znajdują się wspieranie zrównoważonego rozwoju, wyeliminowanie ubóstwa, integracja regionalna i stopniowe włączenie państw AKP do światowej gospodarki. Powyższe cele muszą nieprzerwanie leżeć w centrum uwagi we wszystkich bieżących negocjacjach.

4.2.13 Za pomocą takich negocjacji UE powinna dążyć do osiągnięcia następujących celów:

- Większa integracja regionalna: jest to ważny cel, w szczególności w Afryce, ponieważ jest czynnikiem decydującym w zakresie wspierania zarówno rozwoju, jak i bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, oraz zasadniczym elementem w przeglądzie umowy z Kotonu.
- Synergia między różnymi inicjatywami dotyczącymi integracji regionalnej, których zakresy się pokrywają, oraz między różnymi tymczasowymi umowami o partnerstwie gospodarczym i umowami światowymi.
- Negocjacje, które można szybko dostosować do zdolności i potencjału państw AKP, zapewniając natychmiastowe

wyniki w takich obszarach, jak uproszczenie reguł pochodzenia (co powinno sprzyjać przemysłowi rolnemu) oraz pewność prawa, w celu zapewnienia dostępu do rynków UE wolnego od ceł i kontyngentów. Negocjacji tych nie należy jednocześnie wykorzystywać w celu wprowadzenia innych kwestii, niepowiązanych z umowami o partnerstwie gospodarczym, zwłaszcza zamówień; nie należy też wywierać nacisku, aby kwestie te zostały podjęte.

- Uznanie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich za sektory priorytetowe przez jak największą liczbę państw AKP (jedynie 4 kraje na 78 wybrały rolnictwo i jedynie 15 innych wybrało rozwój obszarów wiejskich ze środków dziewiątego EFR – Europejskiego Funduszu Rozwoju – w ramach którego UE przeznaczyła około 522 mln EUR na integrację regionalną i pomoc w zakresie handlu), z dodatkowymi środkami przeznaczonymi w szczególności na znaczące wsparcie badań i rozwoju na szczeblu lokalnym w obszarze rolnictwa i żywności.
- Dalsze zwiększenie kwoty, ustalonej już przez UE i zatwierdzonej przez EKES, wynoszącej ponad 2 mld EUR, przeznaczonej na pomoc na rzecz wymiany handlowej i na pomoc związaną z handlem do 2010 r. Takie zwiększenie wysokości kwoty jest niezbędne w celu stawienia czoła skutkom światowego kryzysu gospodarczego.

4.2.14 EKES⁽¹⁰⁾ stwierdził, że rozwój gospodarczy Afryki „wymaga w pierwszym rzędzie i przede wszystkim pogłębienia rynku wewnętrznego umożliwiającego tworzenie wzrostu wewnętrznego prowadzącego do stabilizacji kontynentu i wprowadzenie go do gospodarki światowej. Integracja regionalna i rozwój rynku wewnętrznego są punktem oparcia i ostatecznością, które umożliwią Afryce pozytywne otwarcie się na handel światowy”. EKES ponawia powyższy apel, przede wszystkim w celu zapewnienia większego bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

4.2.15 Przemysł przetwórczy wytwarza produkty o wysokiej wartości dodanej, dlatego też należy wspierać rozwój i wzrost takiego przemysłu. Przede wszystkim w sektorze rolnym lokalny przemysł przetwórczy produktów żywnościowych może się rozwijać jedynie, jeżeli istnieje wystarczająco duży rynek lokalny. Niemniej jednak handel wewnętrzny w Afryce pozostaje w zastraszającym stopniu ograniczony i stanowi poniżej 15 % ogólnego handlu afrykańskiego.

4.2.16 Umowy o partnerstwie gospodarczym to zasadniczo umowy regionalne lub dwustronne. Ważne jest więc, aby nie stanowiły przeszkody dla multilateralizmu, były postrzegane jako wsparcie wielostronnego podejścia i były zgodne z samą zasadą multilateralizmu, którą mogłyby umacniać⁽¹¹⁾. EKES uważa, że możliwe wyniki na szczeblu regionalnym i dwustronnym mogą stanowić bodziec dla procesu wielostronnego, ponieważ stanowią podejście umożliwiający bardziej szczegółowe debaty i lepsze dostosowanie stanowisk. Ważne jest, aby siła negocjacyjna uboższych państw rozwijających się i państw najsłabiej rozwiniętych nie była osłabiona na żadnym szczeblu negocjacji.

⁽⁹⁾ Kamerun, Wybrzeże Kości Słoniowej, Kenia, Mongolia, Nikaragua, Palestyna, Suazi, Tadżykistan, Zimbabwe.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 148-156.

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 211 z 19.8.2008, s. 82-89.

4.2.17 Ponadto Unia Europejska powinna starać się przyczynić w większym stopniu do światowego bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność za pomocą innych mechanizmów dotyczących handlu, takich jak na przykład:

- Wzmocnienie inicjatyw ukierunkowanych na zwiększanie zdolności krajów cierpiących z powodu braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, w tym stworzenie skutecznego systemu pomocy na rzecz wymiany handlowej jako integralnej części wielostronnych negocjacji, przede wszystkim poprzez wspieranie lokalnych B+R, wzmocnienie transferu technologii i wprowadzenie lepszych norm produkcji, oprócz lepszego wykorzystywania pomocy technicznej w zakresie handlu, jak to już przewidziano także w ramach negocjacji w sprawie umów o partnerstwie gospodarczym.
- Ułatwienie handlu: zawieranie i wdrażanie wszelkich umów wstępnych poprzedzających przystąpienie do jednolitego przedsięwzięcia w ramach agendy dauhańskiej.
- Większe wsparcie w zakresie środków sanitarnych i fitosanitarnych (SPS): kwestie zdrowia publicznego, zdrowia zwierząt i roślin, na przykład nadmierne stosowanie antybiotyków, świńska grypa lub pryszczycyca.
- Inicjatywy takie jak *ogólny system preferencji taryfowych plus*, z którego korzystanie zależy od przyjęcia międzynarodowych norm w zakresie praw człowieka, dobrego sprawowania rządów oraz praw pracy, standardów ekologicznych i etycznego handlu (poprzez popieranie zasad „sprawiedliwego handlu”, które uwzględniają kwestię identyfikowalności, rozszerzając ją także na sprzedaż aukcyjnej).
- Wspieranie rozwoju większej zdolności przetwórczej w krajach rozwijających się, w szczególności poprzez oddelegowanie kluczowych podmiotów przemysłu europejskiego, co stanowi praktykę stosowaną już przez Komisję razem z Konferencją Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju.
- Poszukiwanie możliwych środków ochronnych przeciwko negatywnym skutkom, jakie spekulacja cenami surowców prowadzona w innych miejscach może mieć dla producentów rolnych i produkcji (np. kakao, kawy itp.);

4.2.18 Mimo że umowy o partnerstwie gospodarczym zostały częściowo zawarte w celu przeciwdziałania ograniczaniu preferencji, nadal istnieją ważne kwestie, które bardziej bezpośrednio dotyczą wymiany handlowej Południe – Południe. Niektóre kraje Ameryki Łacińskiej dążą do szybszej i pełniejszej liberalizacji w obszarze produktów tropikalnych, w tym bananów i cukru, wbrew interesom innych stron, głównie państw AKP, co jest powodem zadawnionych konfliktów. Stawką jest możliwość, że niektóre kraje będące eksporterami żywności netto będą konkurować z innymi krajami w zakresie cen żywności, w tym cukru, co szkodzi rentowności takich upraw właśnie tam, gdzie są być może najbardziej niezbędne. Także ten problem składa się na istotę zjawiska braku bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

4.2.19 Ponadto należy wziąć pod uwagę skutki utraty dochodów podatkowych tych państw rozwijających się, które musiałyby obniżyć cła, co wpłynęłoby na ich politykę socjalną.

4.2.20 Mimo to UE powinna zasadniczo sprzyjać wymianie Południe – Południe, przede wszystkim dlatego, że jest ona ważnym czynnikiem wzrostu oraz pozwala w pełni stawić czoła zagrożeniom związanym z rosnącym brakiem bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność.

4.3 Reforma globalnego systemu zarządzania

4.3.1 EKES podkreśla przede wszystkim, że sytuacja *bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność* wymaga realizacji globalnego projektu rozwoju społeczno-gospodarczego, będącego wynikiem dwojakiej konwergencji: między różnymi obszarami polityki (polityką społeczną, gospodarczą i terytorialną) oraz między różnymi instytucjami krajowymi i międzynarodowymi. Takie określone działanie w zakresie zarządzania wymaga wsparcia i współpracy zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego.

4.3.2 W szczególności w odniesieniu do działania instytucji i podmiotów czuwających obecnie nad globalnym systemem zarządzania bezpieczeństwem zaopatrzenia w żywność, EKES nie stwierdza konieczności tworzenia nowych organów, lecz – wręcz przeciwnie – konieczność gruntownej reorganizacji i reformy tych już istniejących, według dwojakiego kryterium *specjalizacji* funkcji każdego z nich (co pozwoli uniknąć nakładania się i rozproszenia zasobów ludzkich i finansowych) oraz *jednolitości* globalnego systemu zarządzania, w szczególności w odniesieniu do systemu Narodów Zjednoczonych (FAO, IFAD i WFP), które powinny odgrywać kierowniczą rolę w dziedzinie bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność. Komitet Bezpieczeństwa Zaopatrzenia w Żywność, odpowiednio zreformowany i uruchomiony na nowo, może stanowić narzędzie koordynacji strategii politycznych na rzecz bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność oraz różnych poziomów, na których strategie te są rozwijane.

4.3.3 Ponadto EKES podkreśla, że jest absolutnie konieczne, by koordynacji podlegały także działania dotyczące bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność prowadzone przez Bank Światowy i inne odpowiednie instytucje; jest rzeczą nieodzowną, by w swoich stosunkach z tymi dwiema instytucjami UE mówiła jednym głosem.

4.3.4 EKES podkreśla ponadto, że w odniesieniu do pomocy żywnościowej kierowanej z północy na południe świata należy mieć na uwadze to, że działania polegające na dostarczaniu olbrzymich pomocy żywnościowych mogą poważnie zakłócić rynki lokalne, szkodząc bezpieczeństwu zaopatrzenia w żywność samych producentów rolnych. W związku z tym EKES popiera WFP w jego decyzji dotyczącej ukierunkowania na inną organizację działań.

5. Odczucia i rola społeczeństwa obywatelskiego

Odczucia europejskiego społeczeństwa obywatelskiego

5.1 W kwestii zasadniczego problemu dotyczącego żywności EKES przedstawia następujące istotne fakty:

- a) znaczna część obaw, które występują w codziennym życiu, dotyczy żywienia (*żywność jako pożywienie*);
- b) znaczna część aspiracji ludzkich dotyczących dobrego i przyjemnego życia wiąże się z żywieniem (*żywność jako kultura i styl życia*);

c) dla znacznej części ludzkości jeszcze dziś, na początku trzeciego tysiąclecia, codzienne pożywienie nadal stanowi „niepewną zdobycz” (*żywność jako życie*).

5.2 W związku z tym EKES, jako instytucja zorganizowanego europejskiego społeczeństwa obywatelskiego, z jednej strony podkreśla, że współczesna kwestia żywnościowa (jakość i dostępność produktów żywnościowych oraz to, czy są zdrowe) stała się nieodłącznym elementem w relacjach między osobami i grupami społecznymi oraz w środkach przekazu, z drugiej zaś zalicza do praw obywatelskich prawo społeczeństwa obywatelskiego do działania we wszystkich kwestiach związanych z żywnością oraz włącza w zakres tych praw globalne bezpieczeństwo zaopatrzenia w żywność – dostęp do produktów żywnościowych należy uważać zatem za jedno z podstawowych praw człowieka.

5.3 EKES stwierdza ponadto, że w kontekście kryzysu żywnościowego i kryzysu finansowego w różnych grupach społeczeństwa obywatelskiego, zarówno na szczeblu światowym, jak i europejskim, wystąpiły odmienne, a nawet przeciwstawne reakcje, które potwierdzają istotne zaangażowanie społeczeństwa w kwestie związane z żywnością, a także jego dezorientację: od buntów głodowych (22 przypadki w 2008 r., z ofiarami śmiertelnymi) poprzez zainteresowanie części europejskich konsumentów określonymi spekulacyjnymi narzędziami finansowymi związanymi z cenami produktów rolnych, powszechne obawy wśród producentów rolnych w Europie i na świecie, aż po ogólny wzrost zaniepokojenia wszystkich obywateli kwestiami bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność, zdrowia publicznego i gospodarki wodnej.

Rola społeczeństwa obywatelskiego

5.4 W związku z dążeniem do osiągnięcia właściwej równowagi między bezpieczeństwem zaopatrzenia w żywność i uregulowanym handlem EKES podkreśla konieczność zwiększenia

znaczenia społeczeństwa obywatelskiego i konieczność prowadzenia bardziej zorganizowanego dialogu z władzami decyzyjnymi na różnych płaszczyznach. W szczególności podkreśla funkcję konsultacyjną organizacji producentów rolnych i znaczenie różnych form organizacji produkcji.

5.5 EKES uważa zatem za kwestię strategiczną zaangażowanie organizacji rolników w kształtowanie krajowej polityki rozwoju oraz ich uczestnictwo w procesach decyzyjnych i przeprowadzaniu ocen skutków związanych z negocjacjami handlowymi i ich zastosowaniem.

5.6 W tym celu konieczne jest przeznaczenie określonej pomocy finansowej na szkolenie zawodowe rolników, w szczególności kobiet, ze względu na ich strategiczną rolę w obszarach wiejskich, tak aby mężczyźni i kobiety pracujący w rolnictwie mogli stać się aktywnymi i ważnymi uczestnikami procesów politycznych i rozwoju technologicznego.

5.7 EKES zwraca ponadto uwagę na znaczenie gospodarki społecznej i jej przedsiębiorstw oraz organizacji w krajach AKP, m.in. w związku z przeciwdziałaniem różnym skutkom kryzysu żywnościowego i finansowego, szczególnie w odniesieniu do osób pracujących w szarej strefie i na obszarach wiejskich ⁽¹²⁾.

5.8 EKES potwierdza także swoją szczególną, aktywną rolę. Posiadane doświadczenie umożliwia mu znalezienie potencjalnych partnerów w innych państwach, we wszystkich sektorach społeczeństwa obywatelskiego (producenci, pracownicy i konsumenci), w celu wzmocnienia ich roli w ich krajach, co ma zasadnicze znaczenie dla rozwiązania problemów na szczeblu lokalnym. Jednocześnie EKES będzie stanowił dla UE „barometr” monitorujący skuteczność jej inicjatyw w poszczególnych krajach i służący poprawie ich realizacji. *Komitet doradczy społeczeństwa obywatelskiego Cariforum – WE jest dobrym tego przykładem.*

Bruksela, 16 grudnia 2009 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

⁽¹²⁾ MOP, „Declaration and Plan of action for the promotion of social economy enterprises and organizations in Africa”, Johannesburg, 19-21 października 2009 r.